

Kiedy polecimy do gwiazd ?

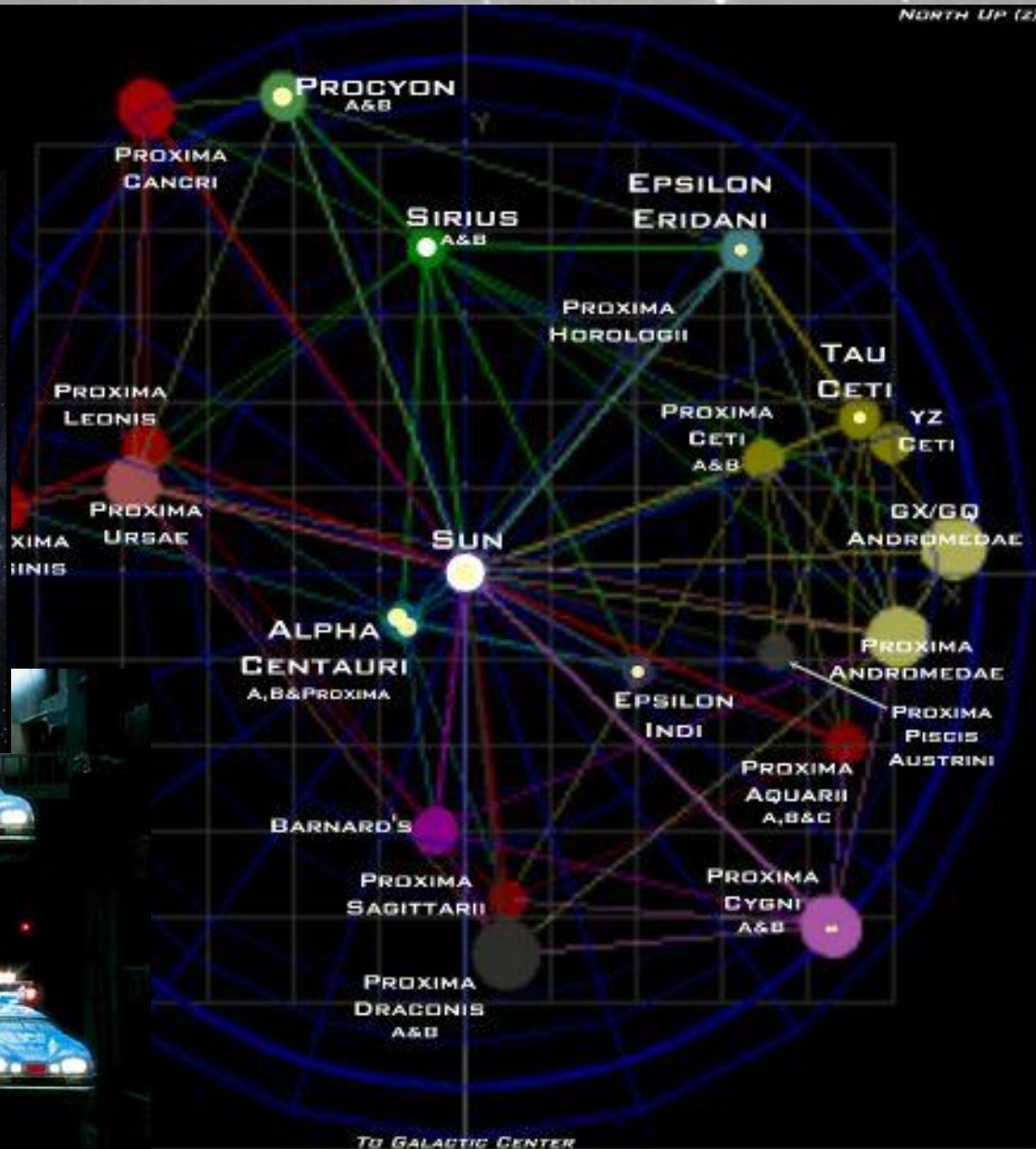
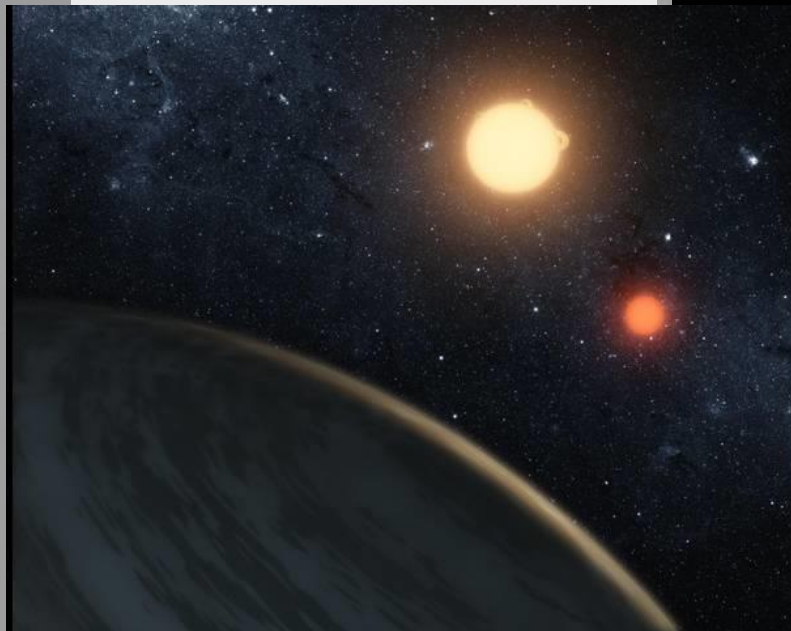
Tomasz Mrozek
Instytut Astronomiczny UWr
Zakład Fizyki Słońca CBK PAN

Podróże międzygwiazdne

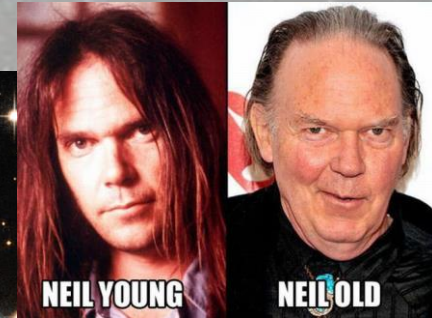
Sprawa jest prosta. Trzeba zbudować raketę, zabrać odpowiedni zapas paliwa, zapewnić wyżywienie i zapas płynów na 200 lat, skompletować załogę i wybrać cel.

Po co realizować taką misję?

- zysk technologiczny
- znalezienie drugiej Ziemi
- ciekawość

Podróż do najbliższej gwiazdy. Wyzwania.

konieczny rozwój technologiczny do zbudowania odpowiedniego pojazdu
olbrzymie rozmiary statku (wymiary, masa)
odległość do pokonania
otoczenie skrajnie niebezpieczne przy dużych prędkościach (pył, gaz)
rozsądny czas przelotu (odpowiednia prędkość)
problemy psychiczne załogi podczas lotu (misja załogowa)
koszt

Problem odległości

Skala 1:1mld

Odległość Ziemia-Księżyc: 38 cm

Odległość Ziemia-Neptun: 4.5 km

Odległość Ziemia-Proxima Centauri?

skala 1:1 mld: 40 000 km

rzeczywista: 40 000 000 000 000 km

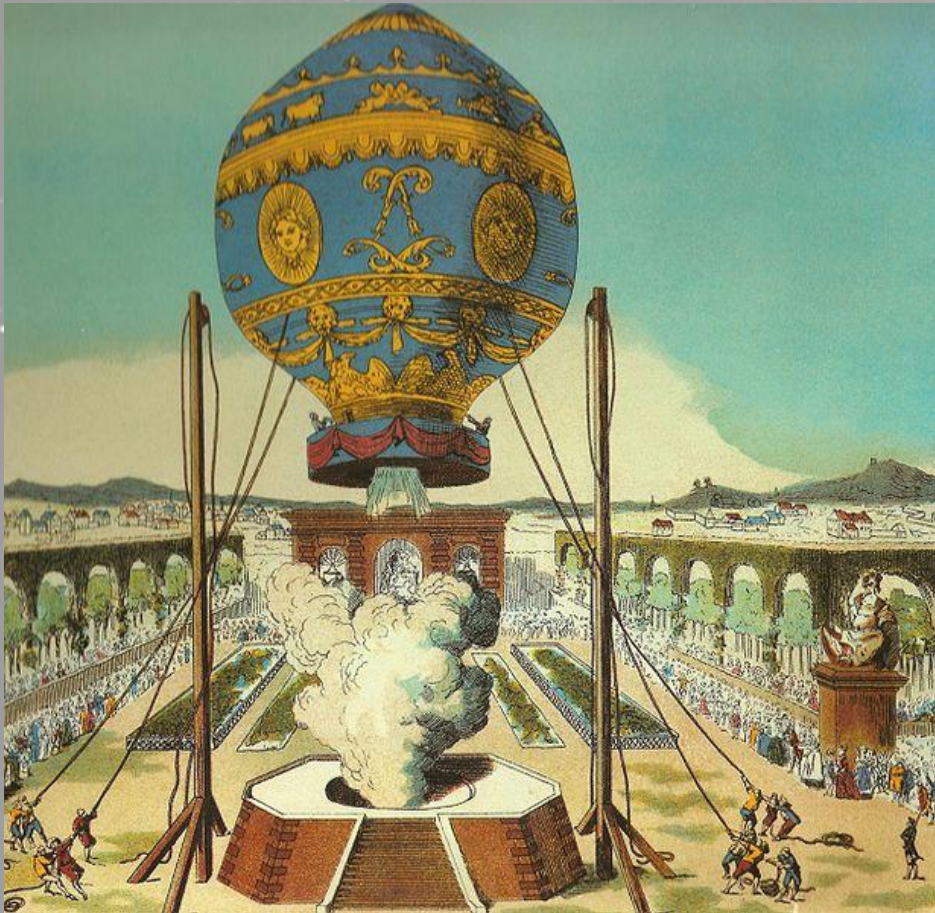
Odległości jakie pokonaliśmy (wysokość)

Balony na gorące powietrze były znane od bardzo dawna w Chinach. Zhuge Linag w epoce Trzech Królestw (220 – 280 r.) wykorzystywał je do sygnalizacji podczas bitew.

Odległości jakie pokonaliśmy (wysokość)

5 czerwca 1783 bracia Joseph Michel i Jacques Étienne Montgolfier. Pierwsza udana próba wlotu balonu papierowo-płóciennego (średnica ok. 12 m) *Ad Astra*.

Odległości jakie pokonaliśmy (wysokość)

1783, 15 sierpnia, 24 m; Jean-François Pilâtre de Rozier, pierwszy lot załogowy

1783, 19 października, 81 m; Jean-François Pilâtre de Rozier

1783, 19 października, 105 m; Jean-François Pilâtre de Rozier i André Giroud de Villette

1783, 21 listopada, 1000 m; Jean-François Pilâtre de Rozier i Marquis d'Arlandes

1783, 1 grudnia, 2.7 km; Jacques Alexandre Charles i Marie-Noël Robert,

1784, 4 km; Jean-François Pilâtre de Rozier i Joseph Proust

1803, 18 lipca, 7.28 km; Étienne-Gaspard Robert i Auguste Lhoëst

1839, 7.9 km; Charles Green i Spencer Rush

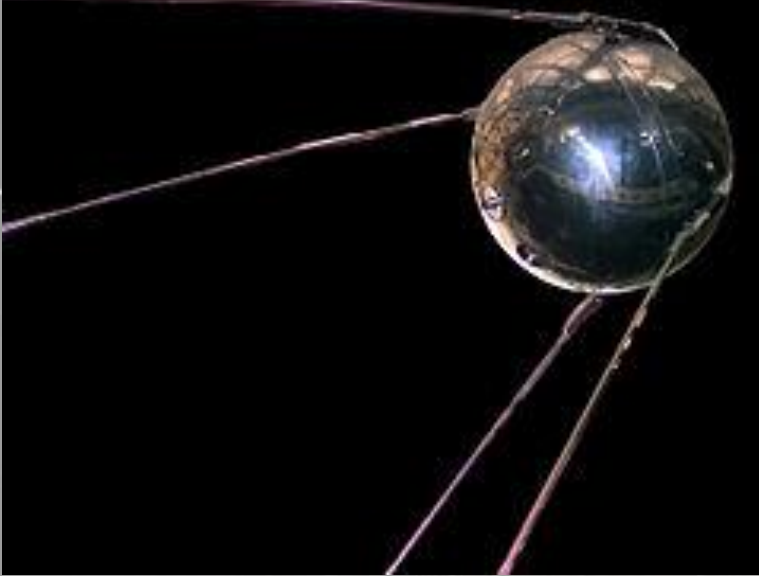
1862, 5 września, 11.9 km; Henry Coxwell James Glaisher

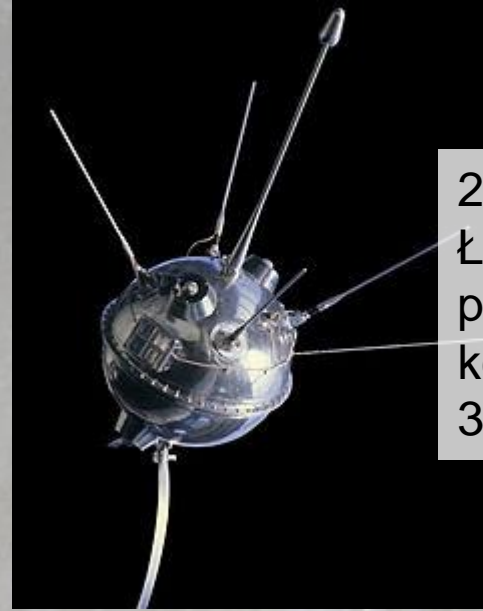

Odległości jakie pokonaliśmy (wysokość)

4 października 1957, Sputnik 1, pierwszy sztuczny satelita Ziemi, apogeum 939 km

2 stycznia 1959, Łuna 1, pierwszy przelot koło Księżycy, 380 000 km

12 lutego 1961, Venera 1, przelot koło Wenus, 40 000 000 km

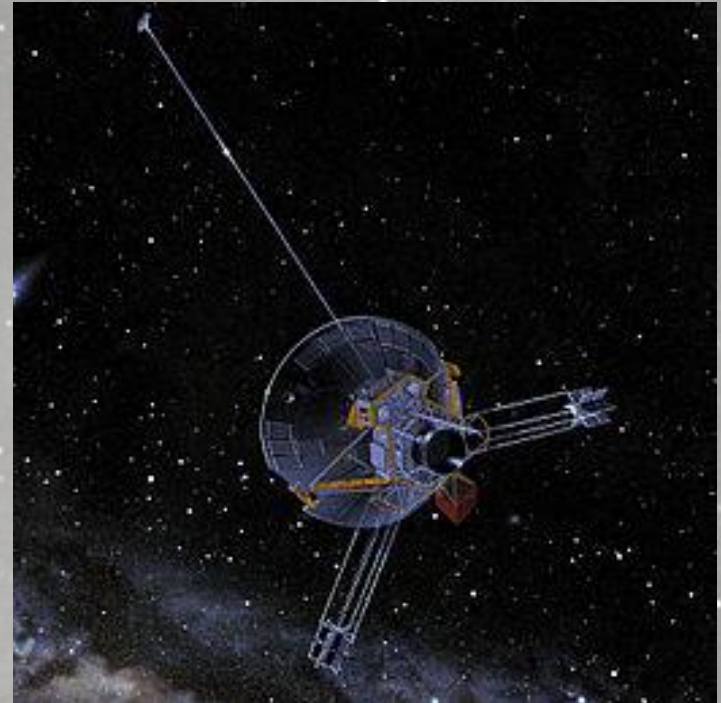

Odległości jakie pokonaliśmy (wysokość)

1 listopada 1962, Mars 1, przelot koło Marsa,
55 000 000 km

Voyager 1, 14 marca 2014 r
19 000 000 000 km

Pioneer 10

3 marca 1972, przelot koło Jowisza, 630 000 000 km
1976, odległość orbity Saturna, 1 200 000 000 km
1979, odległość orbity Urana, 2 600 000 000 km
1983, odległość orbity Neptuna, 4 400 000 000 km

Voyager 1

Start rakiety Titan IIIE wynoszącej Voyagera 1
5 września 1977 r.

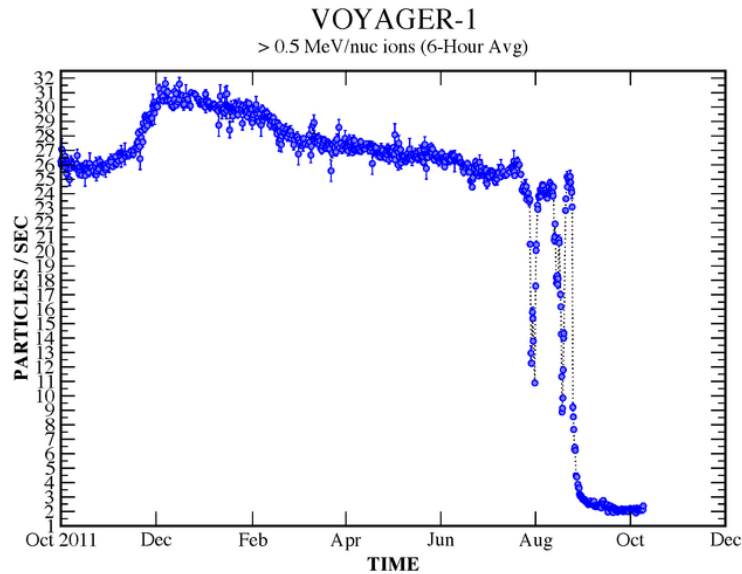

Styczeń 1979
przełot koło Jowisza

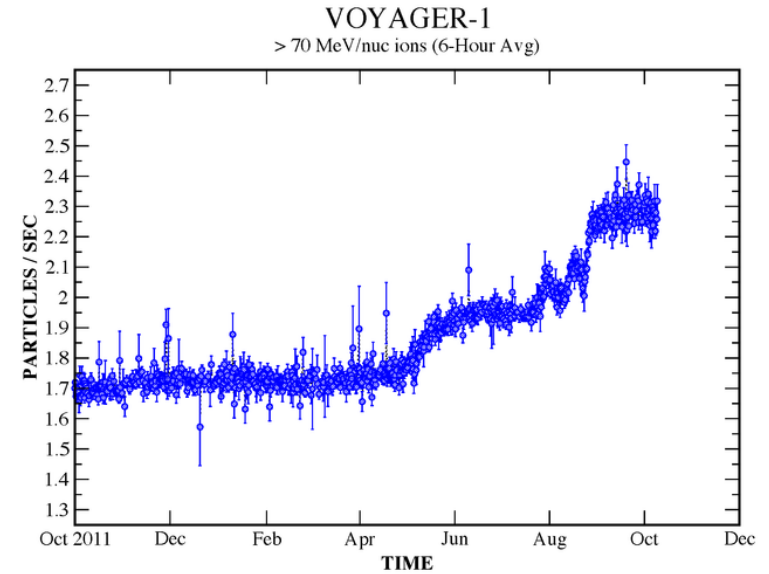

12 listopada 1980 r., największe
zbliżenie do Saturna

Voyager. Misja międzygwiazdna.

Generated:
Wed Oct 10 14:16:24 2012

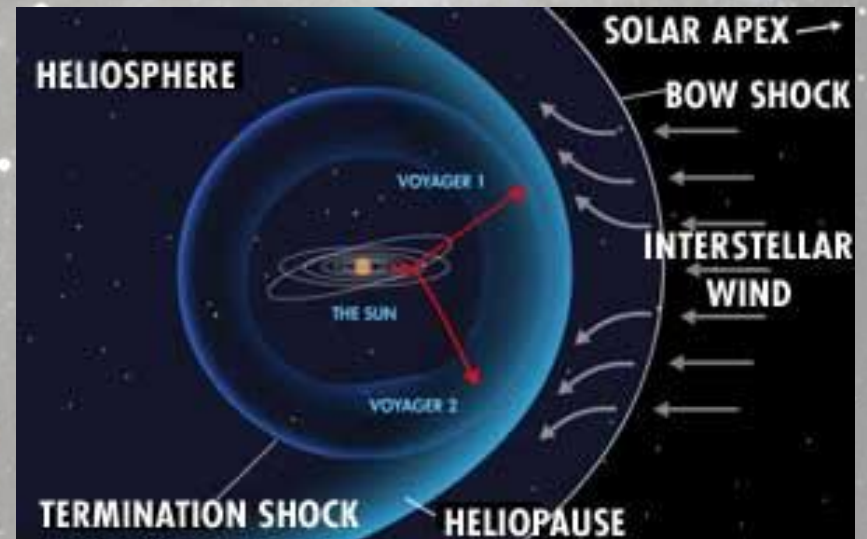

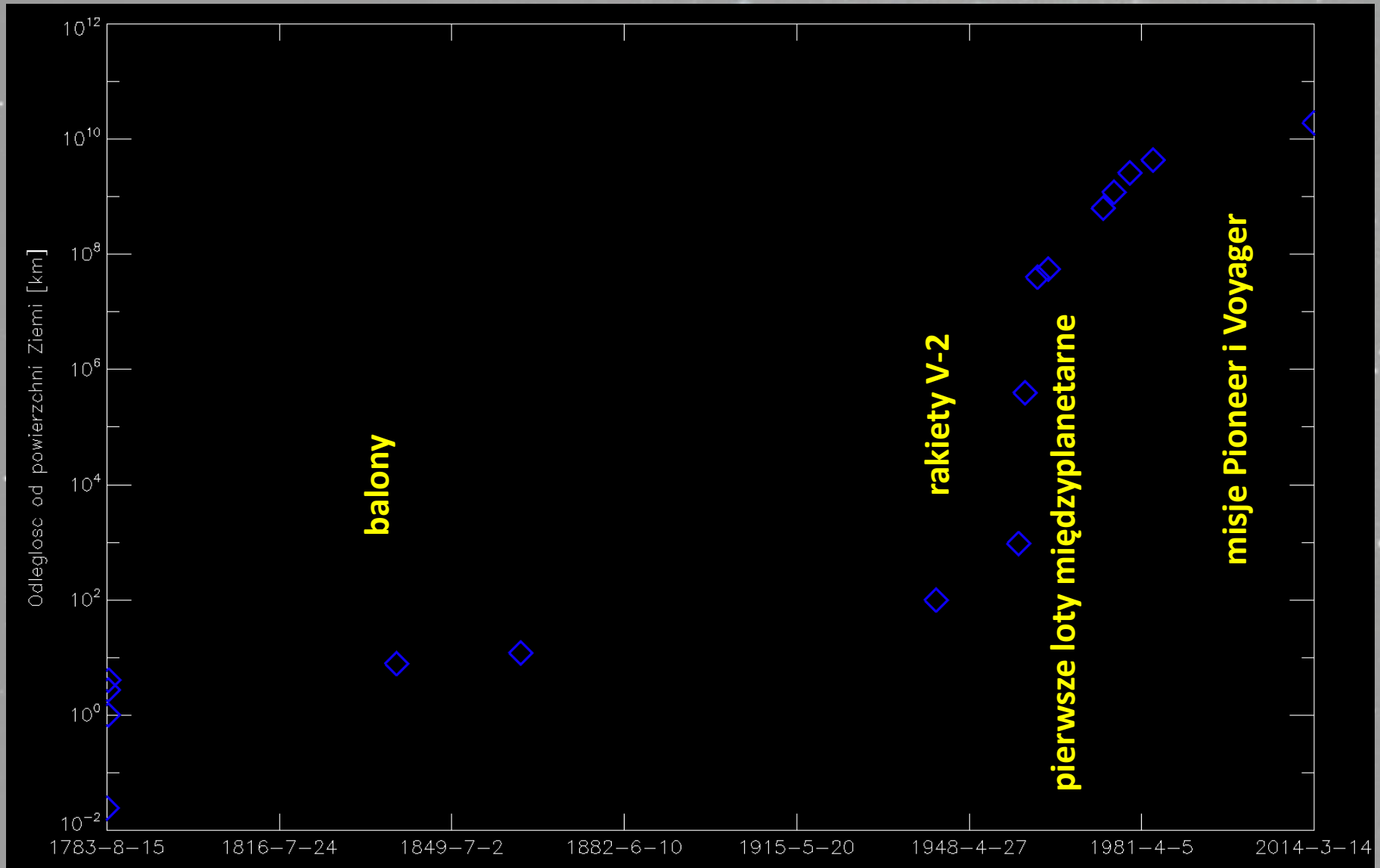
Generated:
Wed Oct 10 14:16:23 2012

W 2011 r. Voyager 1 opuścił Układ Słoneczny.

Po 32 latach stał się pierwszym statkiem międzygwiazdowym zbudowanym przez człowieka.

Wciąż działa!

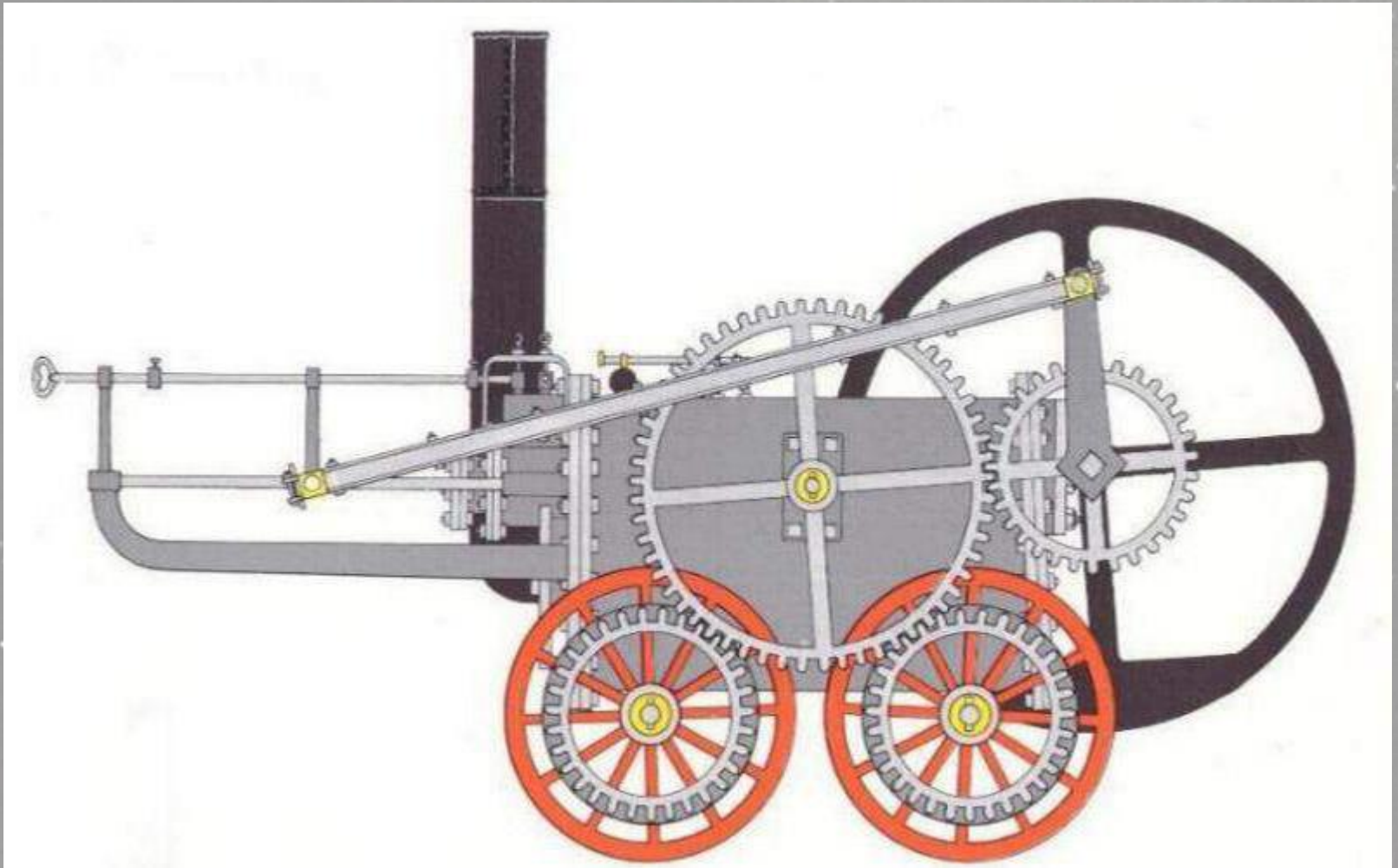

Odległości uzyskiwane przez obiekty budowane przez człowieka przyrastają coraz wolniej. Poza tym uzyskiwane prędkości nie dają szans na szybkie odwiedziny pobliskich gwiazd.

Problemy prędkości

8 km/h, lokomotywa parowa

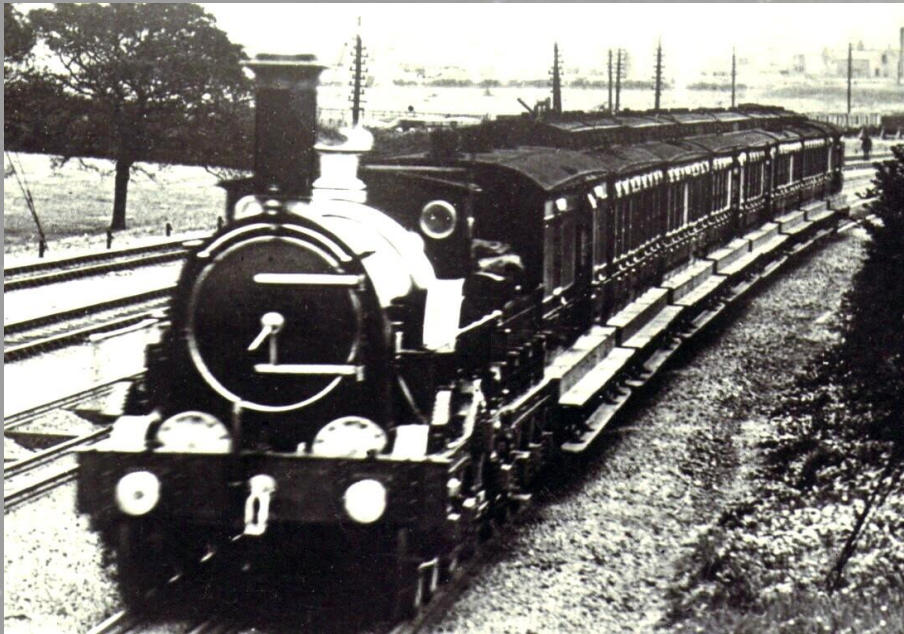
Richard Trevithick
21 lutego 1804 r.

Problemy prędkości

48 km/h

George i Robert Stephenson
październik 1829 r.
Rakieta Stephensona

93 km/h (średnia)

Latający Holender
Trasa Londyn Paddington – Exceter
1848 r.

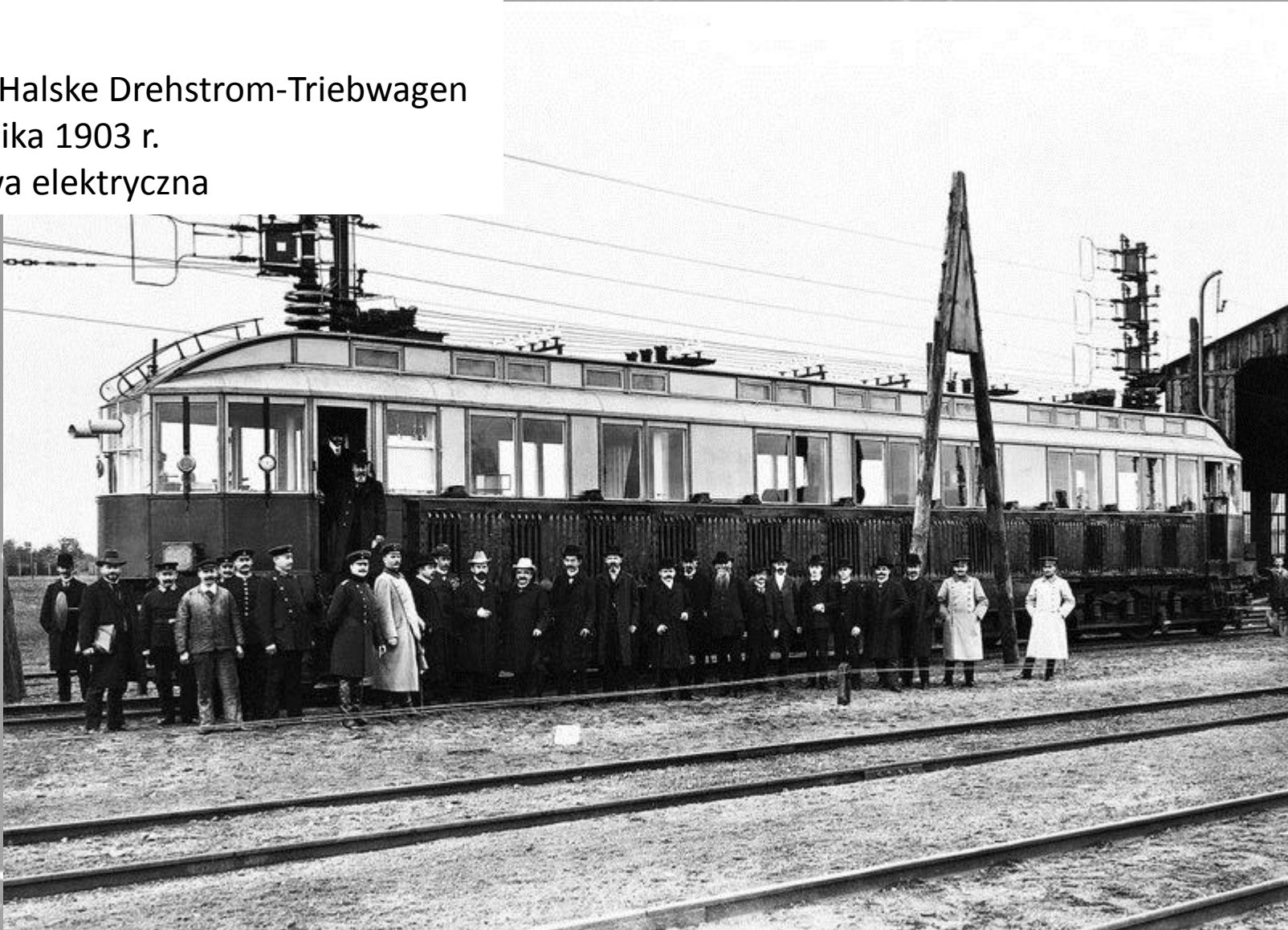
Problemy prędkości

203 km/h

Siemens & Halske Drehstrom-Triebwagen

6 października 1903 r.

Lokomotywa elektryczna

Problem prędkości

275 km/h

Joseph Sadi-Lecointe
8 lutego 1920 r.
Nieuport-Delage NiD.29

302 km/h

ten sam zestaw
20 października 1920

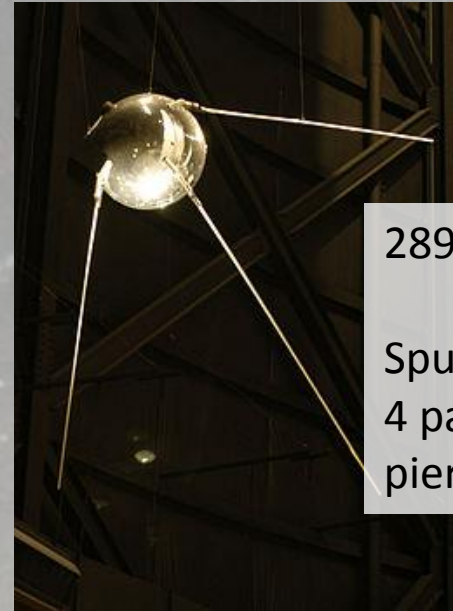
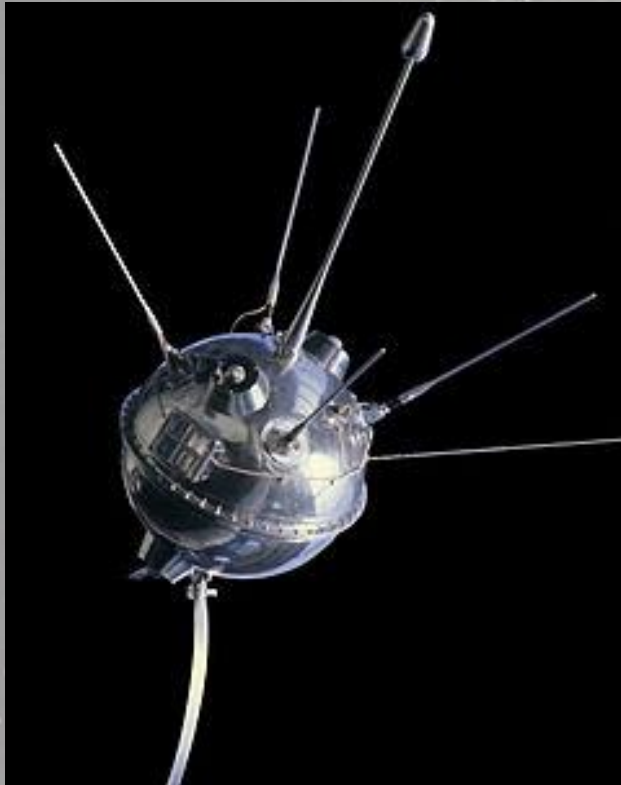
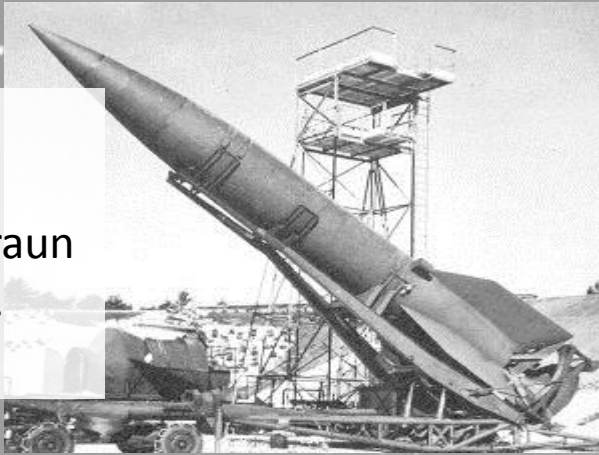
512 km/h

Mario de Bernardi
30 marca 1928 r.
Macchi M.52

Problem prędkości

5580 km/h

Werner von Braun
Marzec 1942 r.
V-2

28962 km/h

Sputnik-1
4 października 1957 r.
pierwszy sztuczny satelita

2 stycznia 1959, Łuna 1, pierwszy
obiekt, który uzyskał prędkość
ucieczki z Ziemi

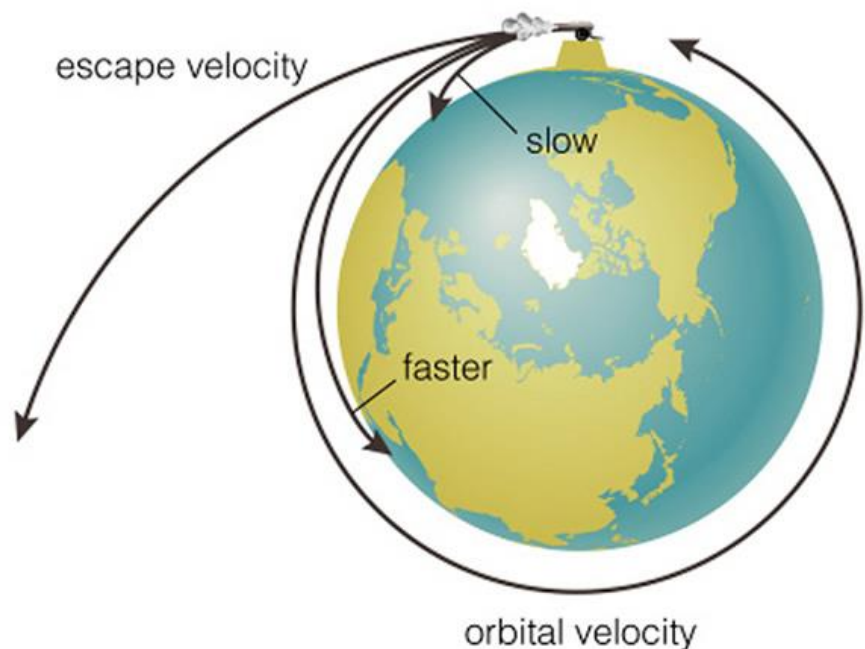
Problem prędkości

Najczęściej mówimy o trzech prędkościach kosmicznych.

I-sza: prędkość potrzebna do wejścia na orbitę kołową

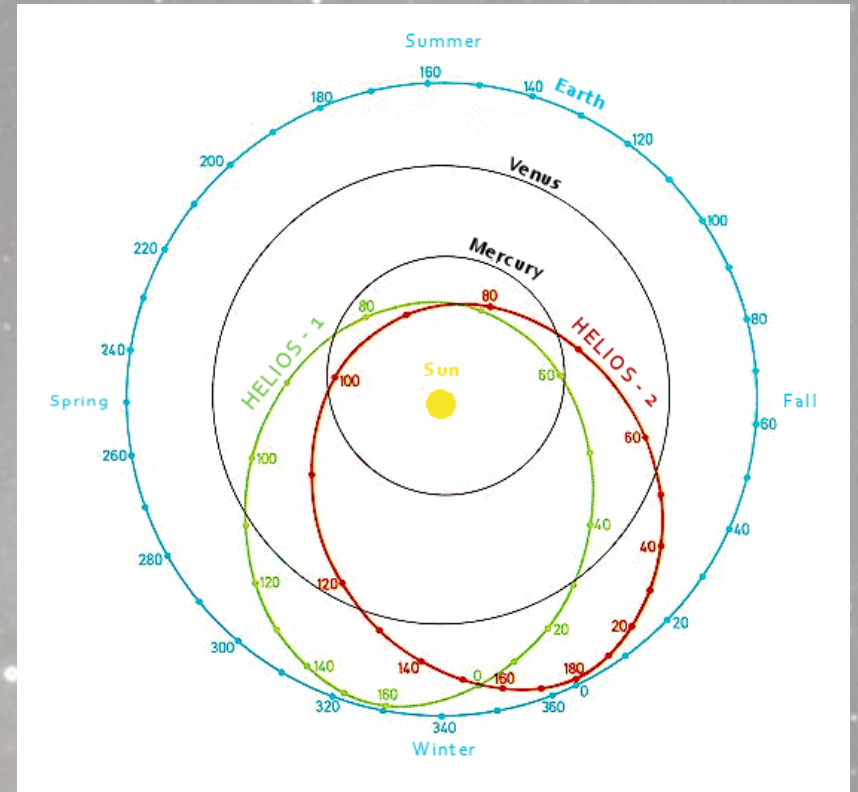
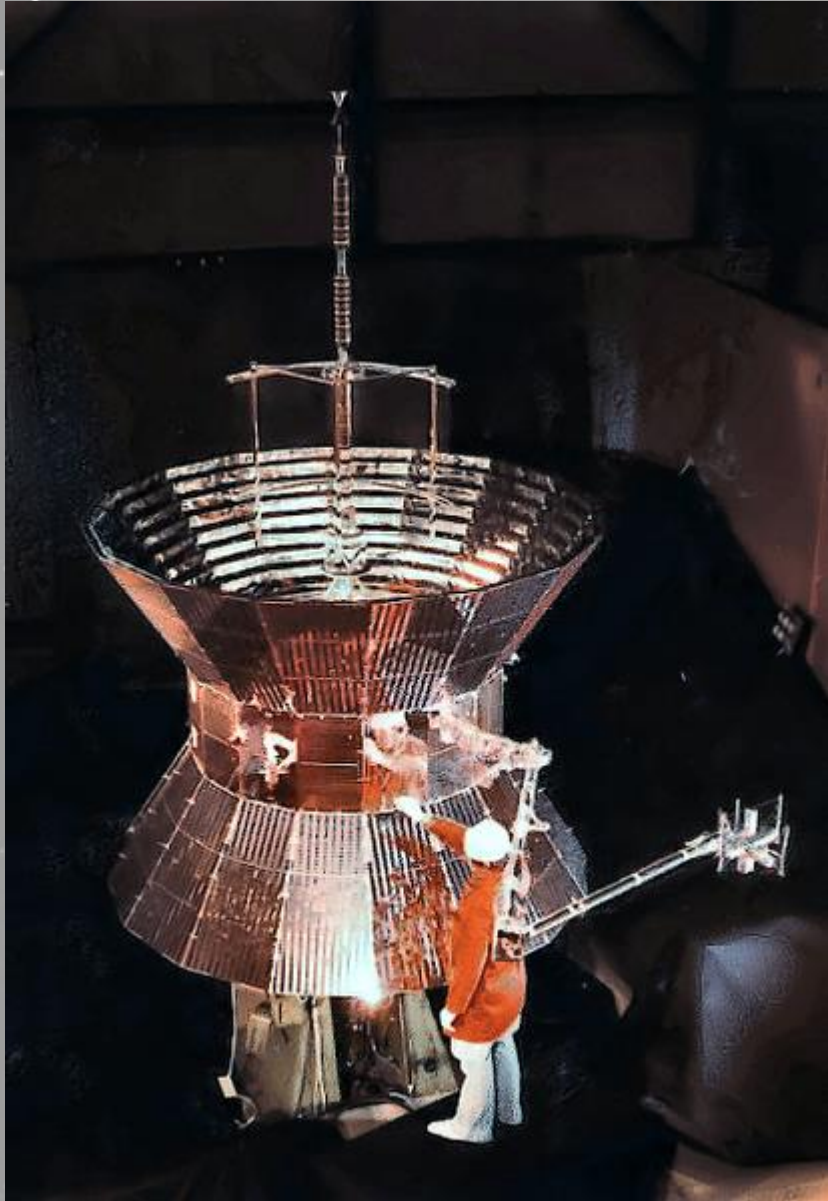
II-ga: tzw. prędkość ucieczki (paraboliczna), to minimalna prędkość potrzebna do oddalenia się od danego ciała niebieskiego

III-cia: minimalna prędkość potrzebna do opuszczenia Układu Słonecznego – główny wkład ma tutaj prędkość ucieczki ze Słońca.

$$\begin{aligned}V_I &= 7.1 \text{ km/s} &= 28\,476 \text{ km/h} \\V_{II} &= 11.19 \text{ km/s} &= 40\,284 \text{ km/h} \\V_{III} &= 42.1 \text{ km/s} &= 151\,560 \text{ km/h}\end{aligned}$$

Czy jesteśmy w stanie osiągać takie prędkości?

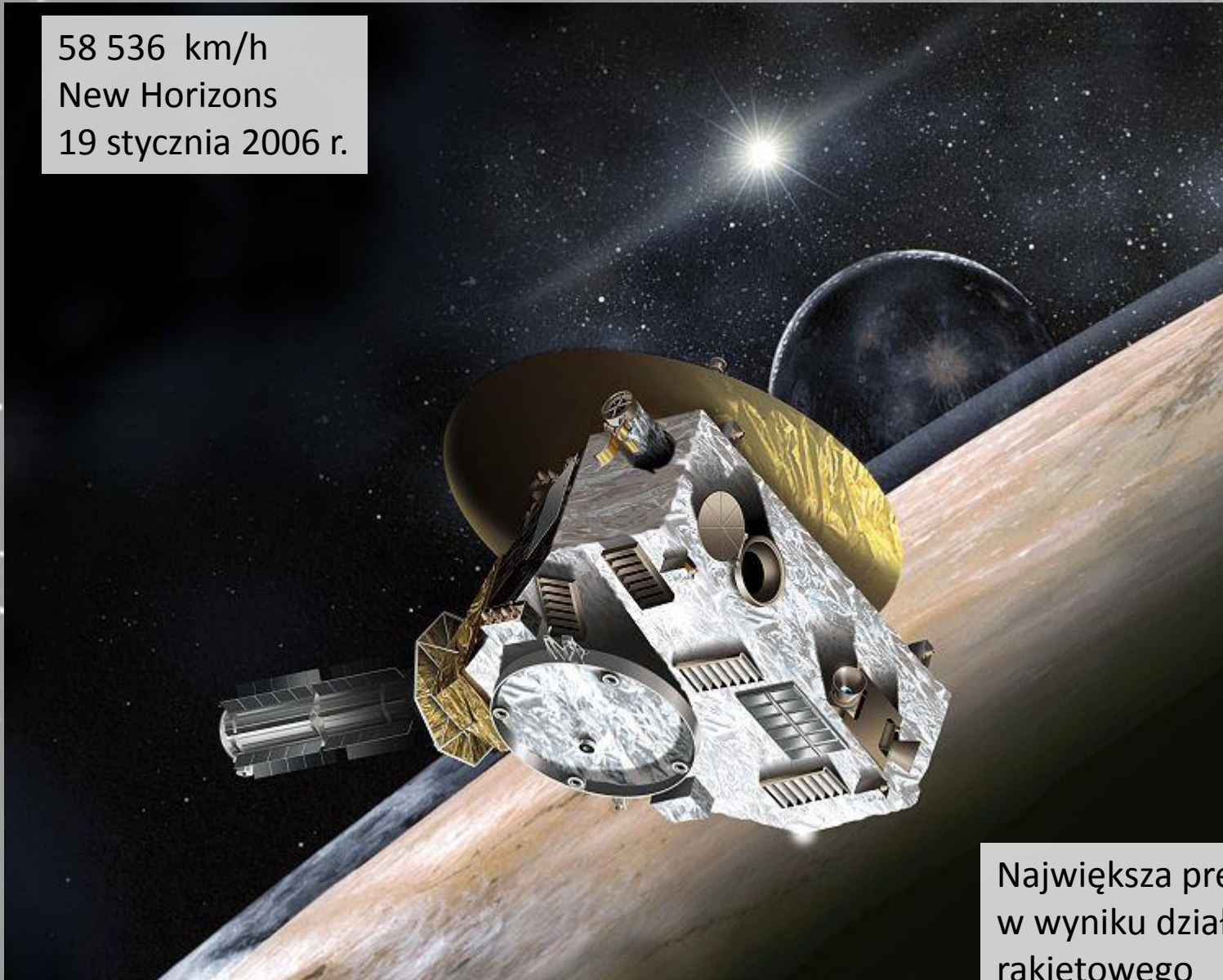

252,792 km/h (0.000234c) – względem Słońca
Helios 2
17 kwietnia 1976 r.

Największa prędkość uzyskana przez sondę kosmiczną.

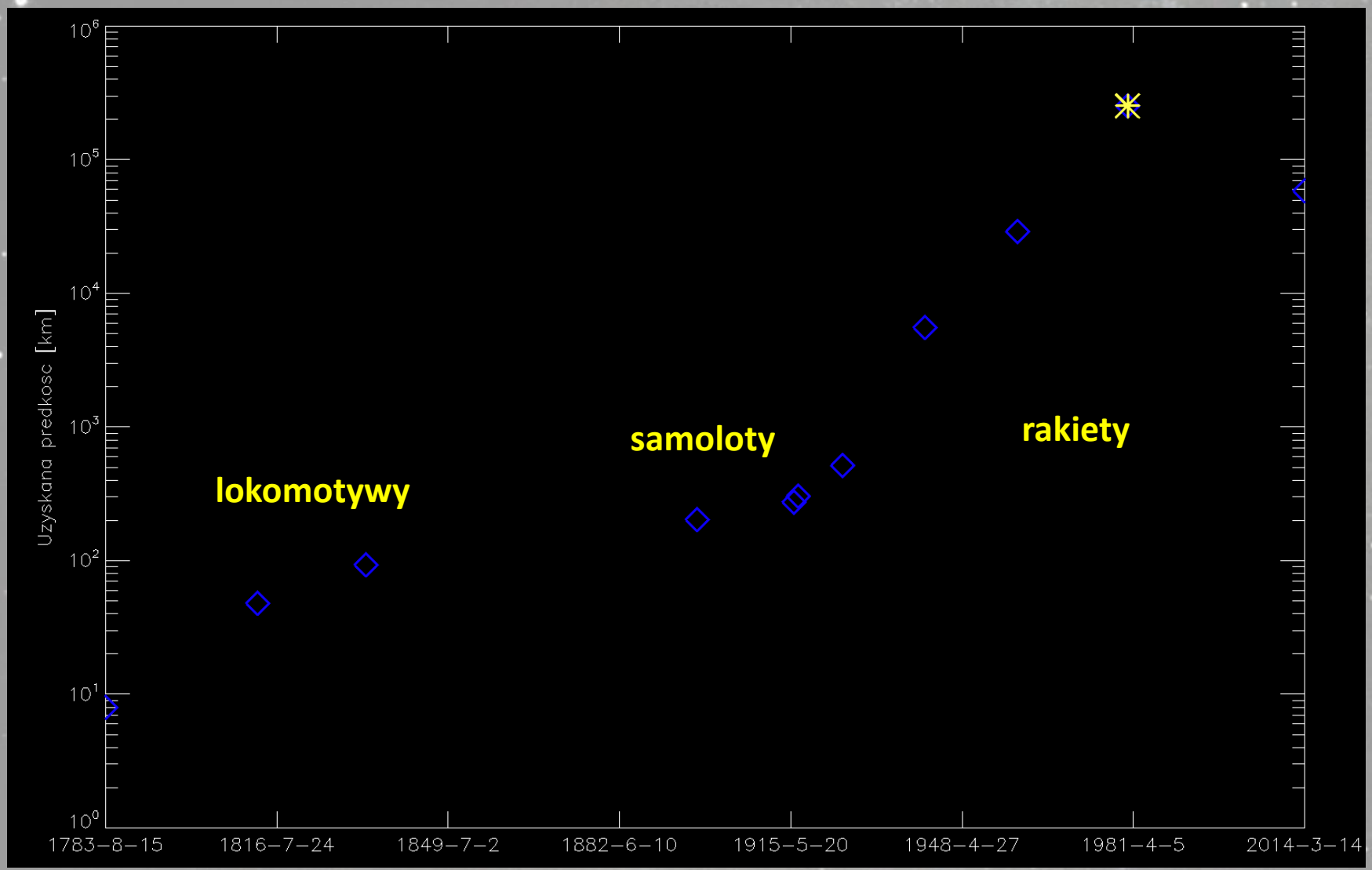
Problem prędkości

58 536 km/h
New Horizons
19 stycznia 2006 r.

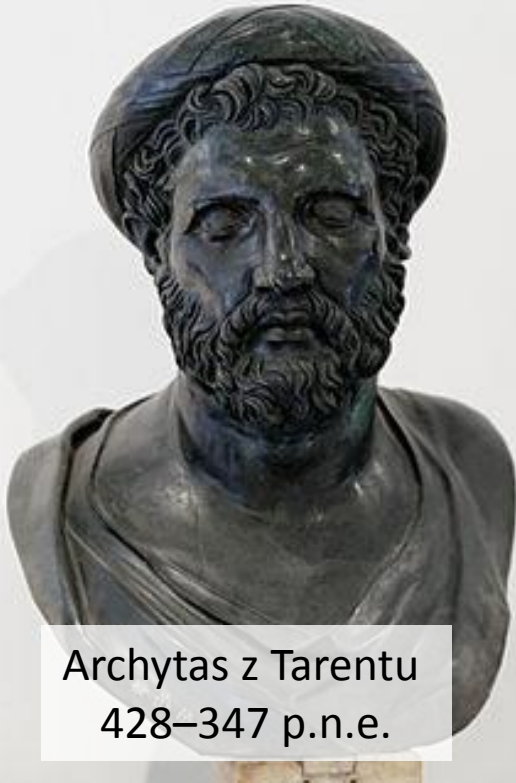
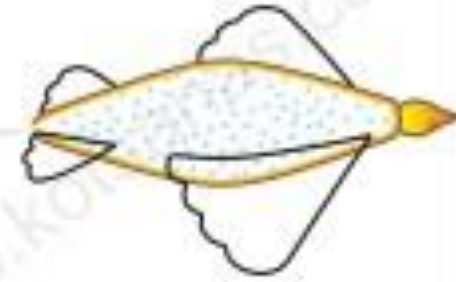
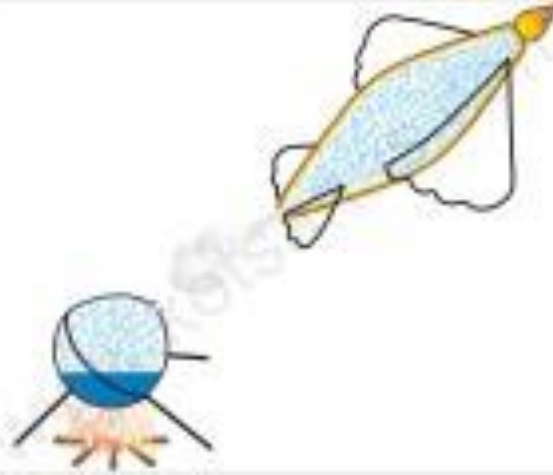
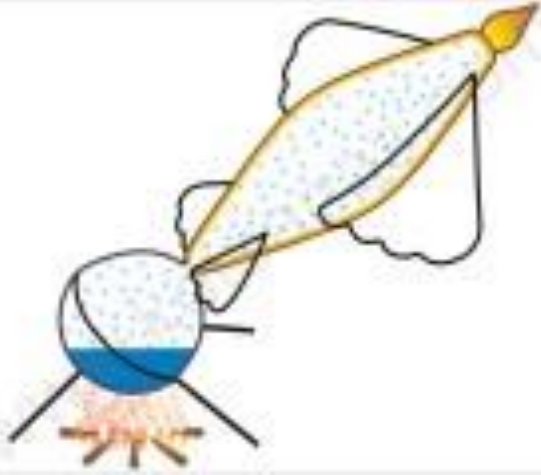
Największa prędkość uzyskana
w wyniku działania napędu
rakietowego

Problem prędkości

Voyager 1 dotrze na odległość 4 lat świetlnych za kilkadziesiąt tysięcy lat...

Archytas i gołąb na parę czyli pierwsze zastosowanie odrzutu

Archytas z Tarentu
428–347 p.n.e.

Archytas jest uważany za twórcę mechaniki

Skonstruował pierwsze w historii urządzenie latające napędzane siłą odrzutu, które nazwał gołębiem.

300 lat później Heron z Aleksandrii skonstruował swoją „banię Herona”, która też korzystała z odrzutu

Pierwsze „prawdziwe” rakiety

Chinese Fire-Arrows

Ogniste strzały dotarły do Europy razem z Mongołami, a Roger Bacon udoskonalił recepturę prochu dzięki czemu rakiety latały dalej.

Pierwsze rakiety na paliwo stałe.

Chińczycy wynaleźli proch około 300 r. p.n.e.

Robili go z saletry, siarki i pyłu węglowego. Prochem wypełniali tuby bambusowe i odpalali je podczas różnych uroczystości.

Z 1045 r. pochodzi pierwszy przekaz o użyciu tzw. ognistych strzał. Były to zwykłe strzały, do których doczepiano wypełnione prochem tuby z otworem. Odpalony proch i wydostające się gazy powodowały, że strzała leciała dużo dalej.

Chinese soldier launches fire-arrow

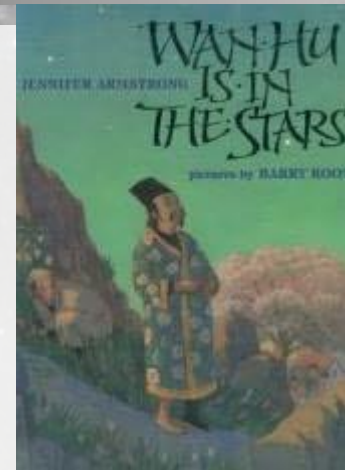
Pierwszy „lot załogowy”

XV/XVI w.

Legenda o Wan Hu (fragmenty):

„Pewnego dnia wziął w ręce dwa wielkie latawce i usiadł na wiklinowym krześle o kształcie węża. Zamocował do niego 47 dużych rakiet.

Rozkazał swoim sługom podpalić pierwszy rząd rakiet. Jeden ze służących trzymających pochodnie podszedł i powiedział z bólem: „Panie, bardzo się boję”. Wan Hu zapytał: „Czego się boisz?”, a sługa odparł: „Jeśli nie uda ci się wznieść do nieba, to obawiam się, że możesz stracić życie”

Wan Hu tylko się zaśmiał i powiedział: „Latanie było marzeniem Chińczyków od tysięcy lat. Dzisiaj, chcę odkryć nowy sposób poznania nieba, nawet jeśli mogę się rozlecieć na kawałki. Nie musisz się bać. Po prostu odpal rakiety.”

I tak zginęła pierwsza ofiara lotów kosmicznych

Rakieta stopniowa

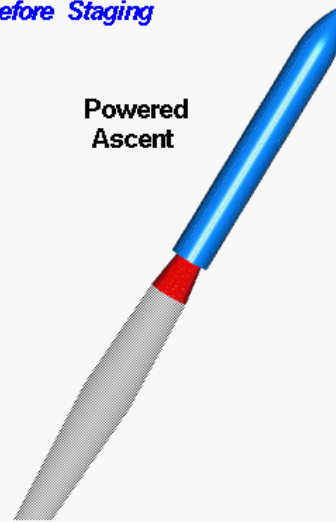
Booster Staging

Serial Staging

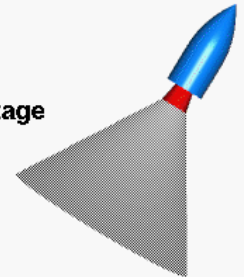
Before Staging

Powered
Ascent

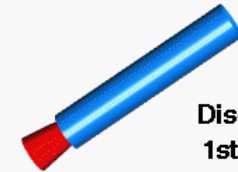

After Staging

Upper Stage
Fires

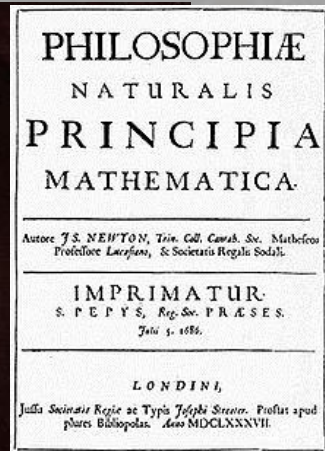

Discarded
1st Stage

Johann Schmidlap pod koniec XVI w opracował metodę wynoszenia sztucznych ogni na większą wysokość. Polegała ona na stopniowym odpalaniu kolejnych porcji prochu.

Podstawy fizyczne

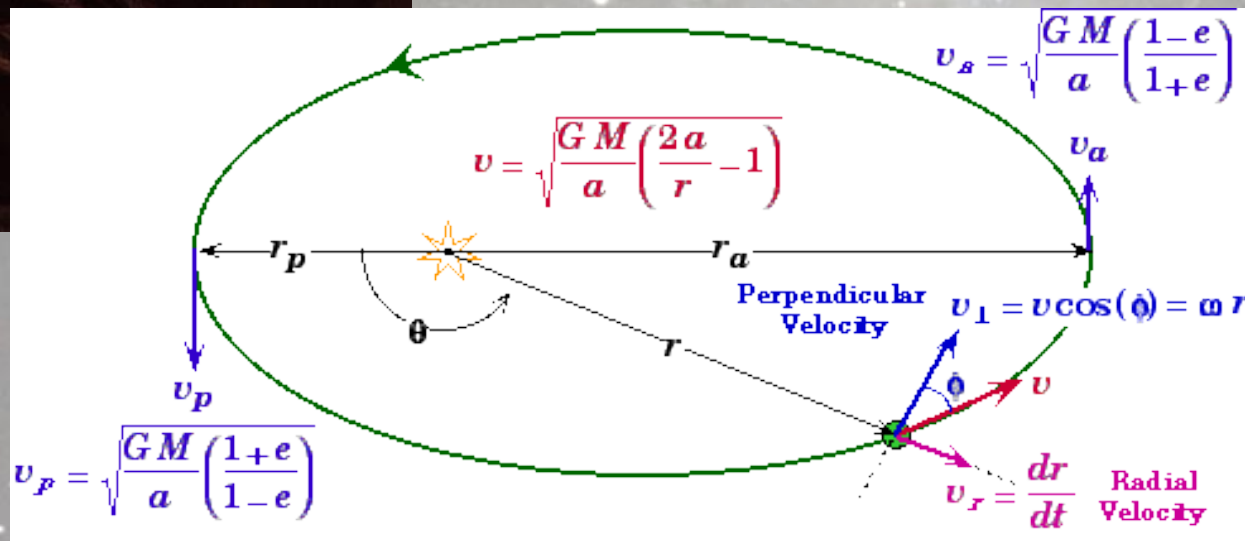

5 lipca 1687 r.

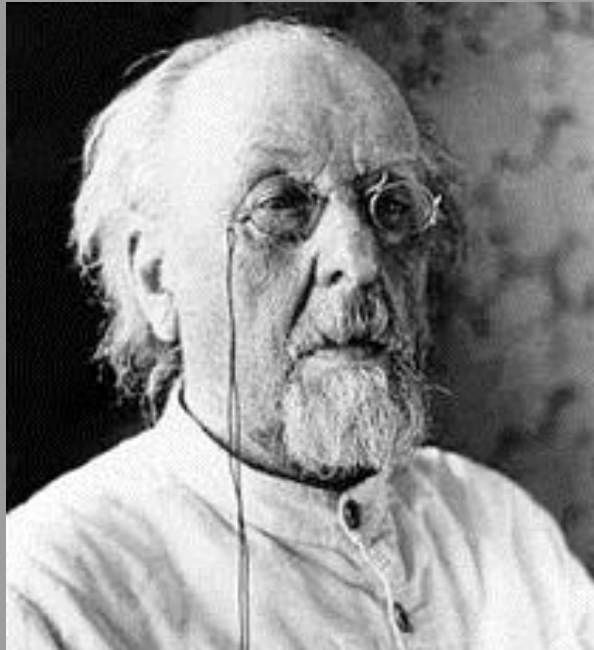
Philosophiæ naturalis principia mathematica

(Podstawy matematyczne filozofii przyrody)

Prawo powszechnego ciążenia i zasady dynamiki wystarczają aby rozwinąć technikę raketową i wytłumaczyć ruch w polu grawitacyjnym.

Pierwsza poważna koncepcja

Konstantin Edwardowicz Ciołkowski

Исследование мировых пространств реактивными приборами (1903)

W tej pracy przedstawione są najważniejsze koncepcje lotów kosmicznych.

Wzór Ciołkowskiego: $\delta V = I_0 g \ln \frac{M_0}{M_1}$

δV – prędkość w dowolnym momencie czasu

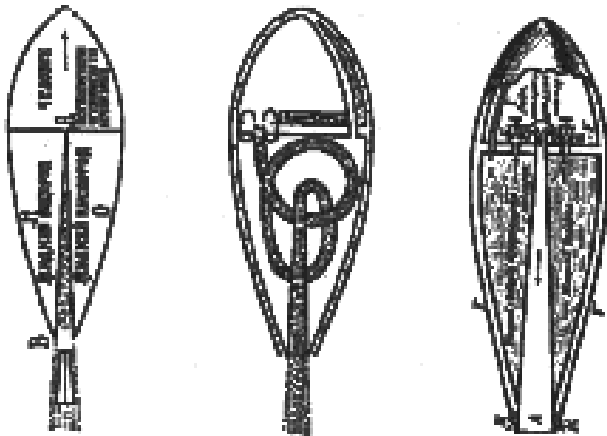
I_0 – impuls właściwy ($= \frac{\Delta p}{\Delta m} = \frac{V_e}{g}$, V_e – prędkość

wylotowa gazów)

g – przyspieszenie przy powierzchni Ziemi

M_0 – masa początkowa

M_1 – masa w dowolnym momencie czasu

Tsiolkovsky Rocket Designs

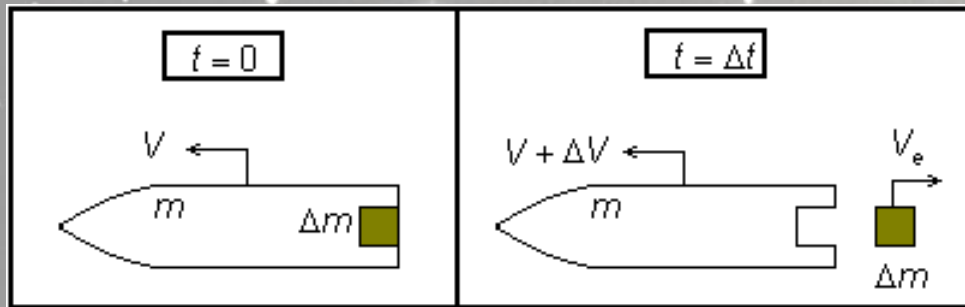
Koncepcje Ciołkowskiego wywarły olbrzymi wpływ na wszystkich, którzy są uważani za ojców lotów w kosmos (von Brown, Korolow)

Cechy napędu raketowego

Cechy napędu raketowego

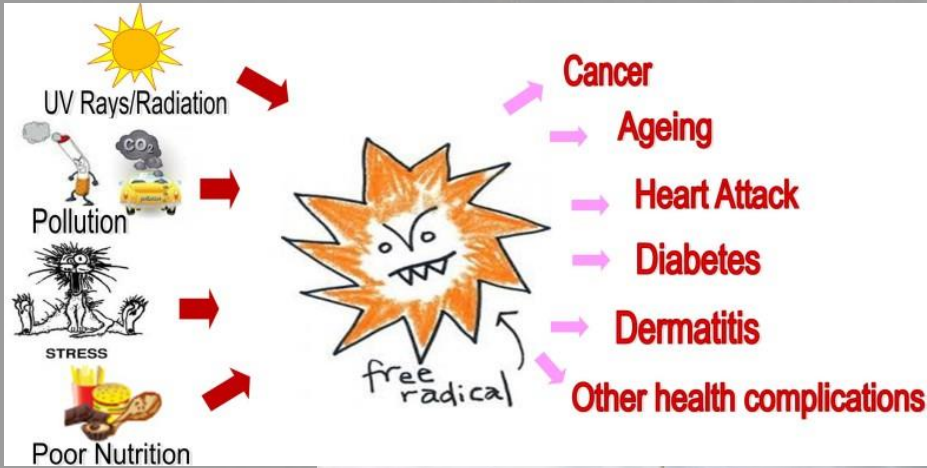
Mieszanka	Prędkość wylotu spalin (w próżni) [m/s]	Impuls właściwy (w próżni) [s]
trójskładnikowe (np. beryl, tlen, wodór)	5500	555
nafta + ciekły tlen	3100	310
niesymetryczna dwumetylohydrazyna ((CH ₃) ₂ NNH ₂) + czterotlenek azotu (N ₂ O ₄)	2870	290
ciekły wodór + ciekły tlen	4300	430
stałe	2700	270
czarny proch	760	65

Prędkości wylotowe są nieduże w porównaniu do pierwszej prędkości kosmicznej, ale paliwa zabiera się bardzo dużo (90% i więcej masy całkowitej)

Reakcje chemiczne są mało wydajne, ale w praktyce są jedynym źródłem energii przy starcie. W próżni próbujemy wykorzystać inne mechanizmy.

Rodniki

Są to np. pojedyncze atomy wodoru, tlenu, azotu, rodniki OH, CH itd.

Mają wielką „potrzebę” natychmiastowego łączenia się w cząsteczki. Uwalniana jest bardzo duża porcja energii.

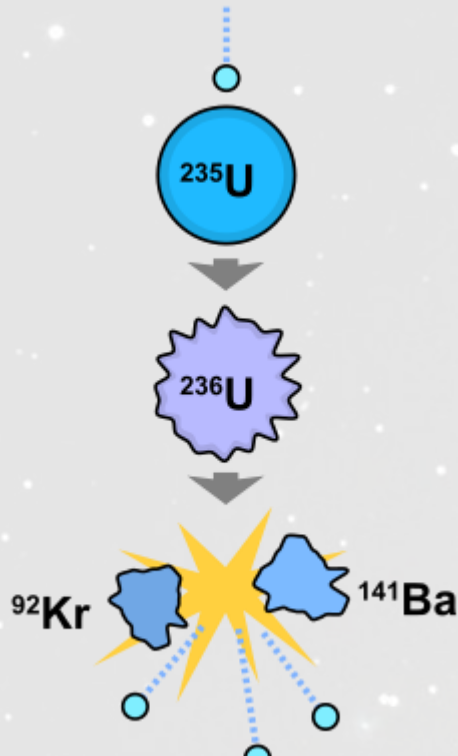
Np. średni czas życia rodnika wodorowego w temperaturze pokojowej to 2.5 ns

Podstawowy problem to wytworzenie, a potem przechowywanie. Do dziś nie udało się zbudować takiego silnika.

Rodnik	stężenie [%]	Prędkość wylotu spalin [km/s]	Impuls właściwy [s]
H	100	14.7	1500
CH	100	9.3	930
ON	100	8.5	850
H w H ₂	20	5.8	580
H w H ₂	10	4.4	440

Napęd jądrowy

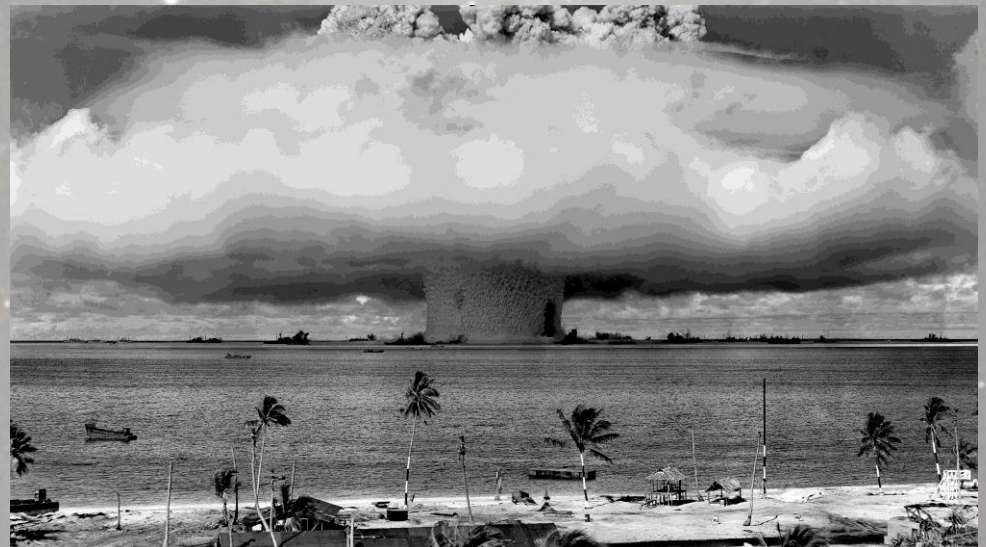

Rozszczepienie Uranu 235

- wydajność ok. 3 miliony razy większa od reakcji chemicznych
- fragmenty rozszczepionego jądra oddalają się z prędkościami 10 000 – 15 000 km/s
- kierując je w jedną stronę uzyskalibyśmy impuls właściwy rzędu 1.5 mln sekund

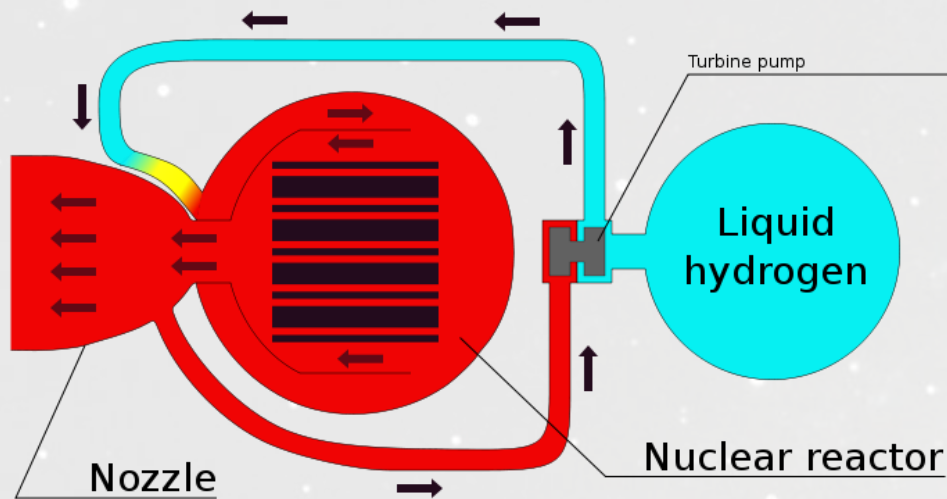
Tylko jak zamknąć bombę atomową w rakiecie?

Obiekty, w których kontrolujemy reakcje jądrowe mają olbrzymie rozmiary. Czy da się zbudować silnik?

Napęd jądrowy

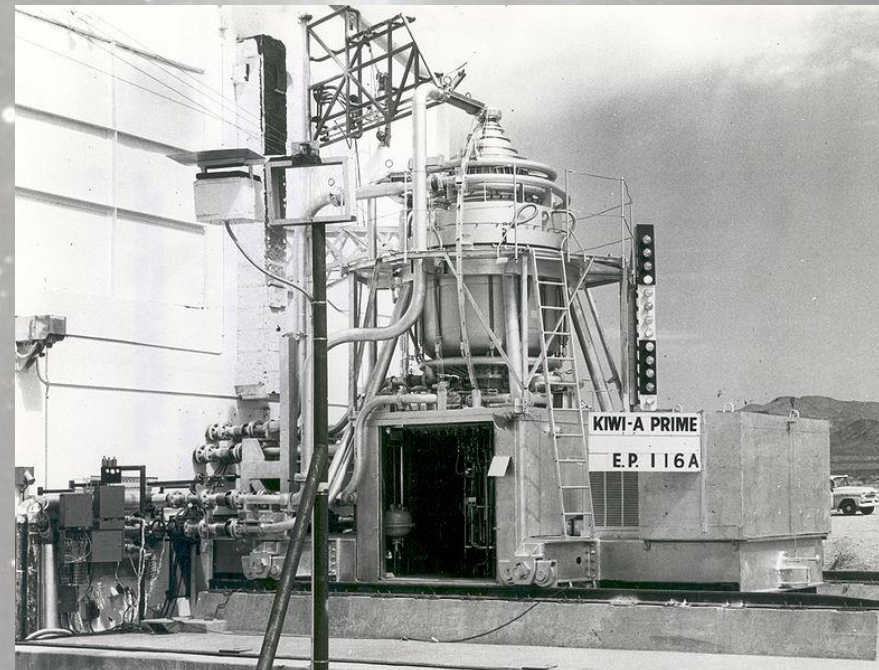

W silniku jądrowym, reaktor jest wykorzystywany do nagrzania substancji odrzutowej (wodór).

Problem to nagrzanie substancji odrzutowej do jak największej temperatury (wytrzymałość termiczna materiałów!) przy jak najniższej konstrukcji

Pierwszym silnikiem jądrowym, który udało się uruchomić był „Kivi”. Działał on przez 8 minut przy impulsie właściwym 750 s (prędkość wylotu spalin 7.5 km/s).

Phoebus 2 działał 60 minut (osiągnął impuls właściwy około 900 s). Rdzeń reaktora miał 40 cm średnicy i 60 cm wysokości. Cały reaktor miał wysokość 2.1 m i średnicę 2 m. Całkowita masa silnika to 13.6 tony. Uruchomiono go w czerwcu 1968 r.

Napęd jonowy

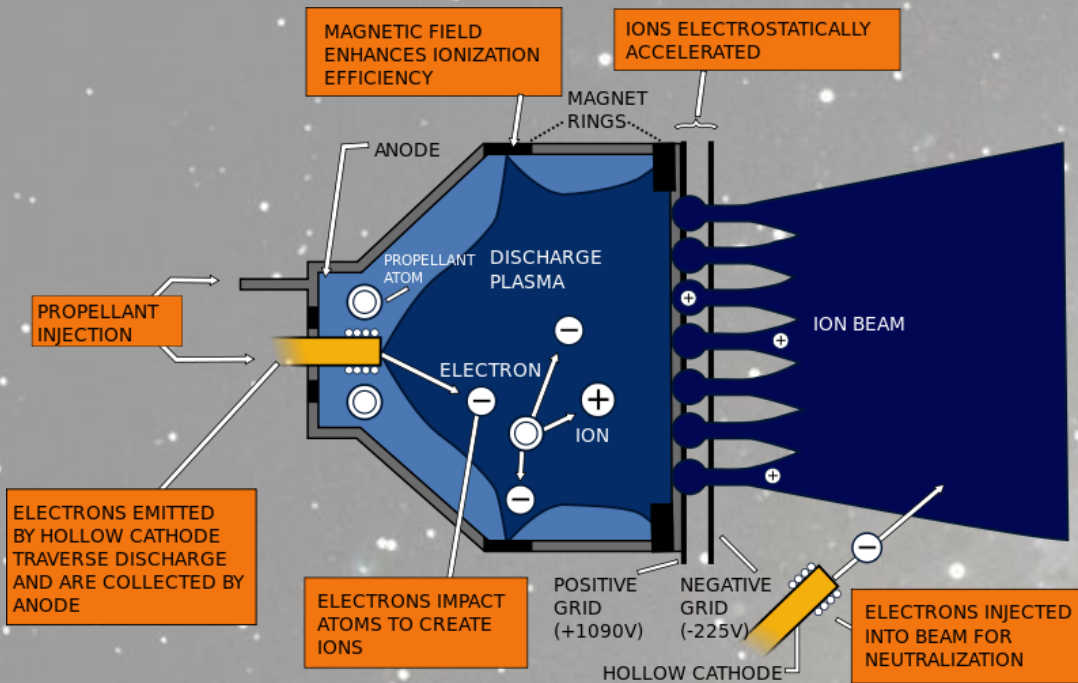
Substancja odrzucana to jony przyspieszane w komorze silnika i neutralizowane w momencie jej opuszczania.

W praktyce mogą być wykorzystywane tylko w próżni.

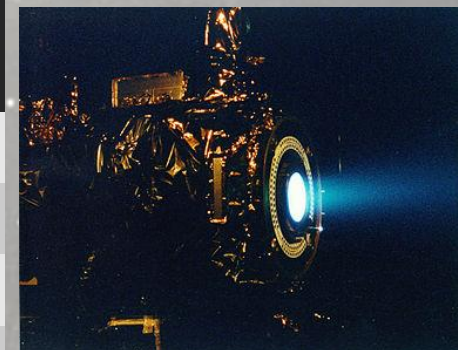
Dają niewielki ciąg, ale mogą pracować bardzo długo i w efekcie rozpędzać do znacznych prędkości.

Realizacja:

- silniki korekcyjne
- misja Dawn, Deep Space 1, SMART 1, Hayabusha

Napięcie [V]	Prędkość jonów [km/s] (impuls właściwy [s])		
	Wodór	Azot	Cez
100	200 (20 000)	40 (4 000)	20 (2 000)
1 000	700 (70 000)	100 (10 000)	70 (7 000)
10 000	2 000 (200 000)	400 (40 000)	200 (20 000)
1 000 000	20 000 (2 000 000)	4 000 (400 000)	2 000 (200 000)

Napęd z użyciem antymaterii

Same zalety:

- anihilacja jest najwydajniejszą reakcją
- mało materiału pędnego w porównaniu do masy statku (wystarczy mniej niż 20%)
- potrafimy już wytwarzać antyatomy (wodoru, helu)

Wady:

- olbrzymie ilości energii zużywane w procesie produkcyjnym
- niewyobrażalny koszt uzyskania 1 grama (pozytony: 25 miliardów €, antyatomy wodoru: 60 bilionów €)
- problemy z przetrzymywaniem wyprodukowanego materiału (znów potrzeba ogromnych ilości energii)

Za mało, za wolno...

prędkość

czas podróży do
ALPHA CENTAURI

VOYAGER
(57 000 km/h)

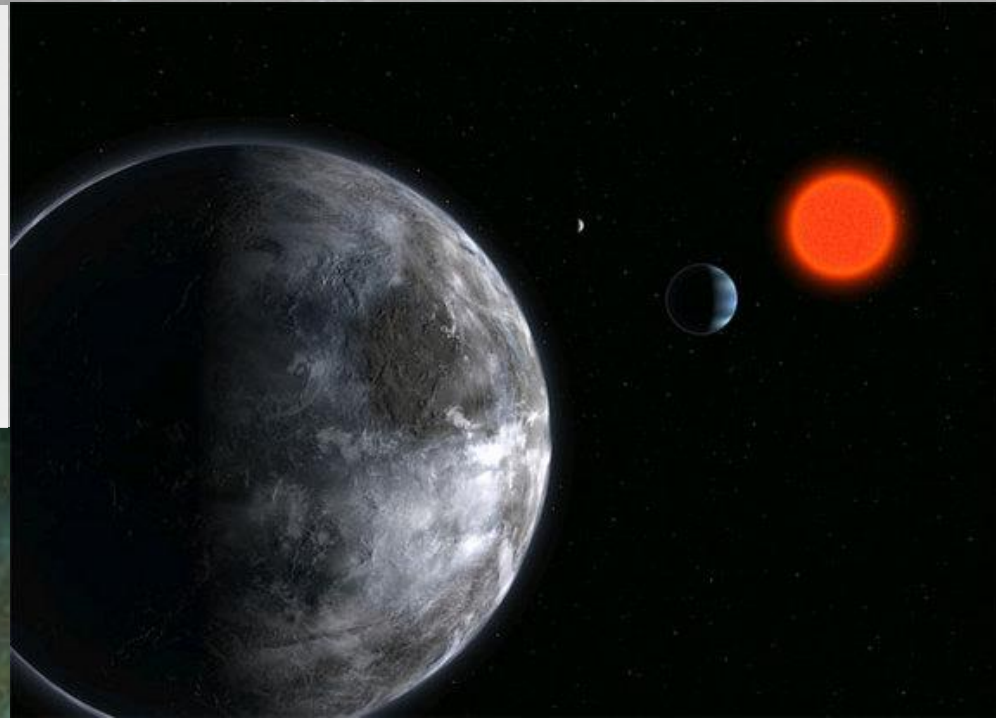
70,000 lat

3 x VOYAGER

20,000 lat

1000 x VOYAGER

70 lat

Joe Bergeson ©2006

W przypadku misji załogowej chcielibyśmy odbyć podróż w ciągu życia jednego pokolenia.

Obecnie nie istnieje napęd, który może zapewnić odpowiednio duże prędkości.

Poza tym, nawet gdyby udało się tego dokonać rodzą się kolejne problemy...

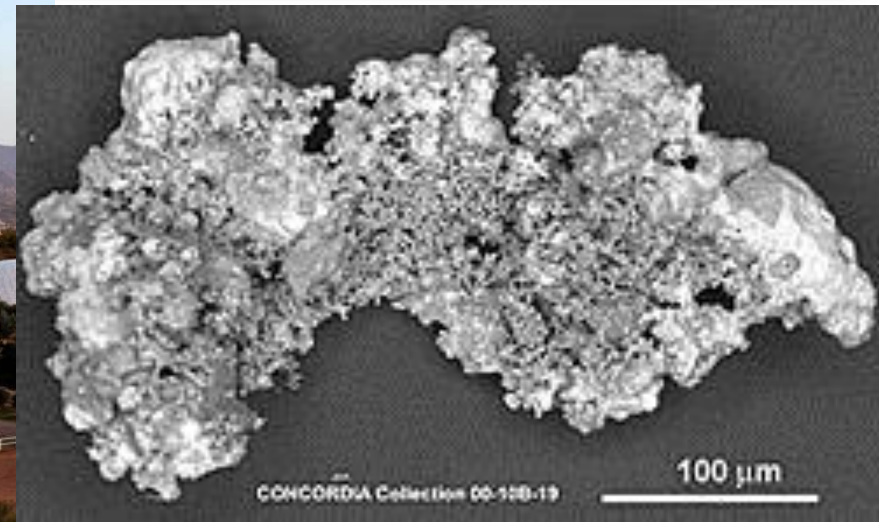
Problemy długiego lotu załogowego

- wyżywienie
- problemy psychiczne
- zderzenia z materią

Wyspa Pitcairn

Biosfera 2

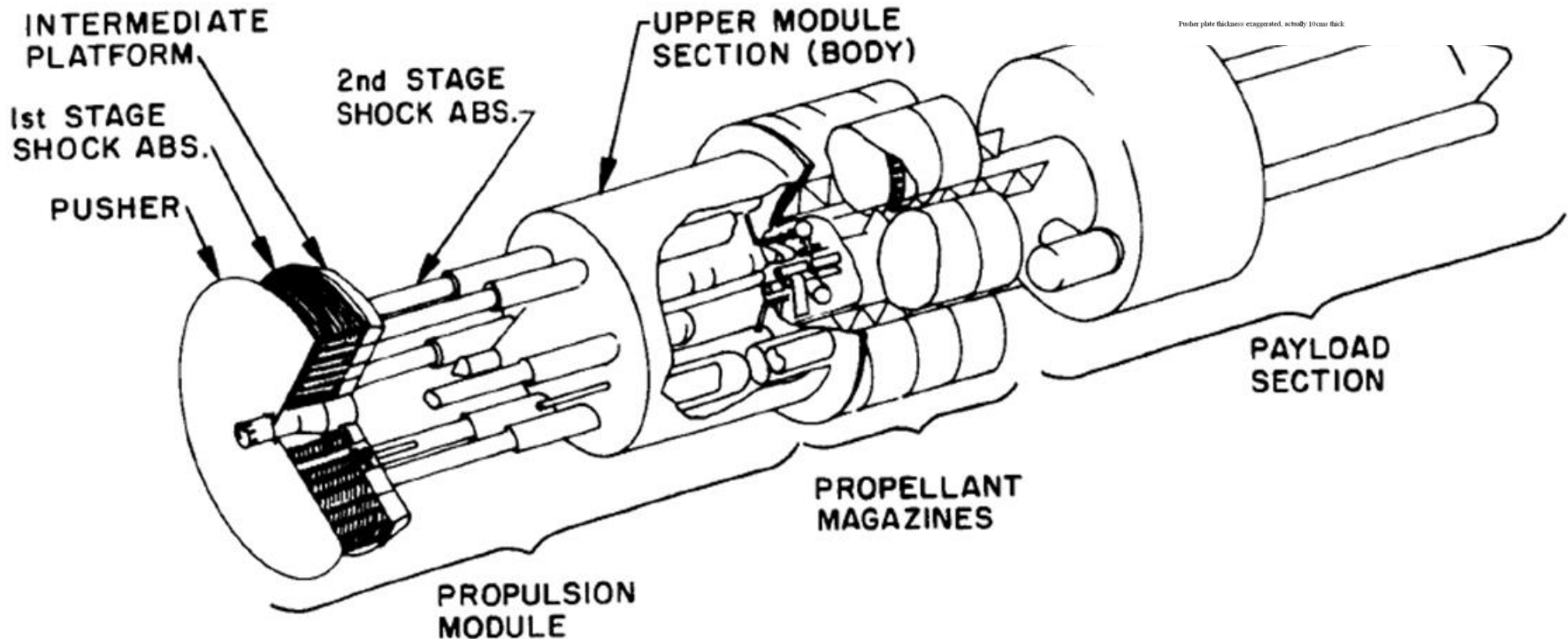
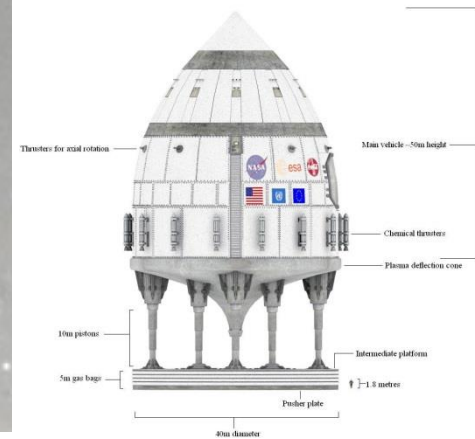

Przy masie 1 g i prędkości 50 000 km/s zderzenie uwalnia 10^6 J energii!

Program Orion (1955)

- bezzałogowa
- napęd pulsacyjny jądrowy
- prędkość przelotowa: 13 411 km/s, ok. 0.045c
- ładunki 0.1-20 kt (od 1 do kilkunastu sekund)
- wersja międzyplanetarna i międzygwiazdowa
- napęd pochłania 50% masy całkowitej

4000 TONNE ORION

Program Orion (1955)

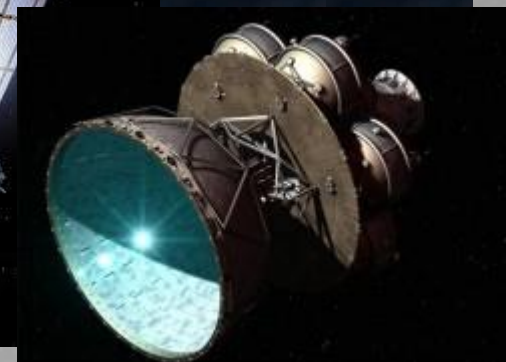
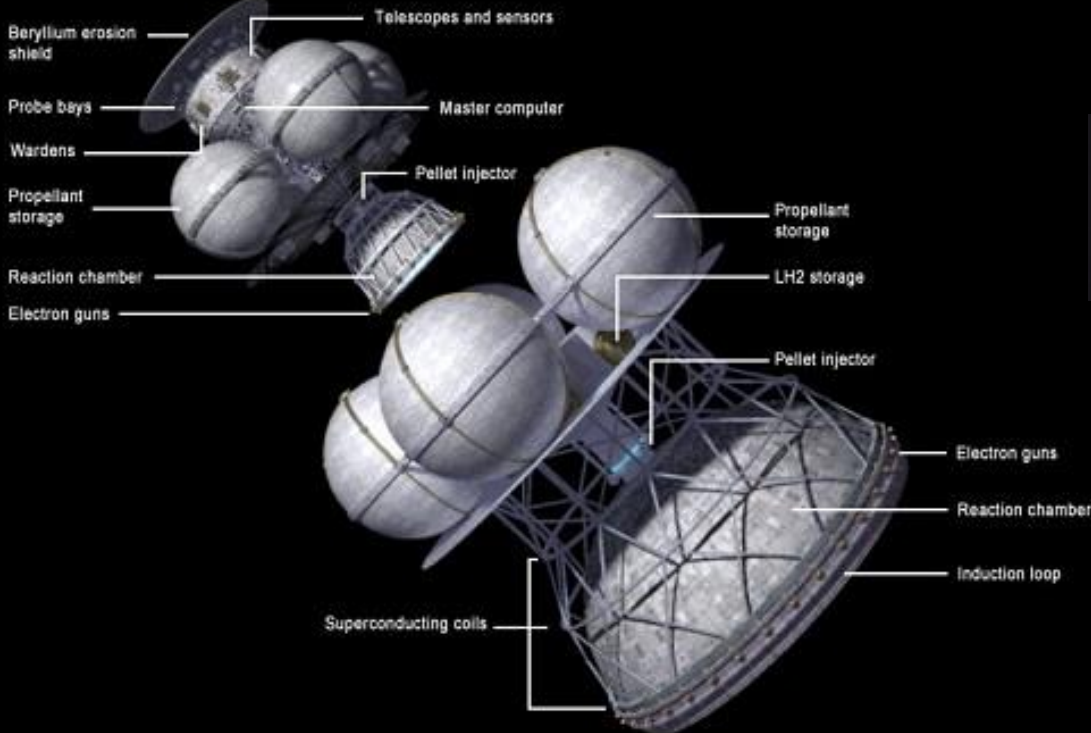
PROJECT

ORION

Testy napędu pulsacyjnego pokazały, że nie ma problemu z utrzymaniem stabilnego kierunku

Projekt Dedal (1973-78)

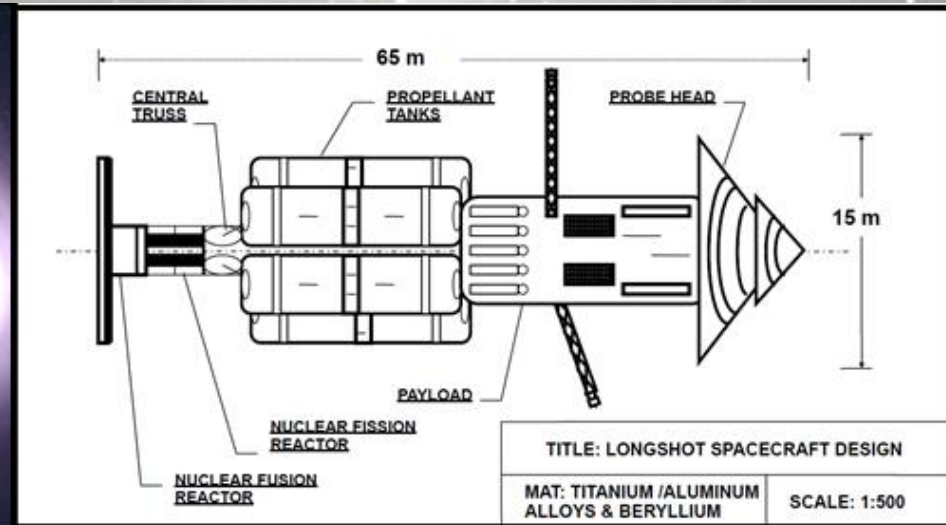
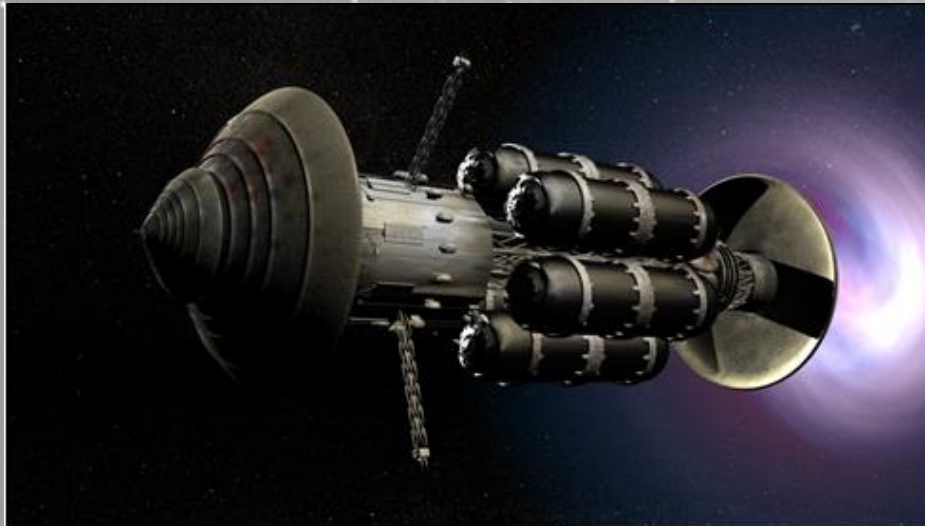
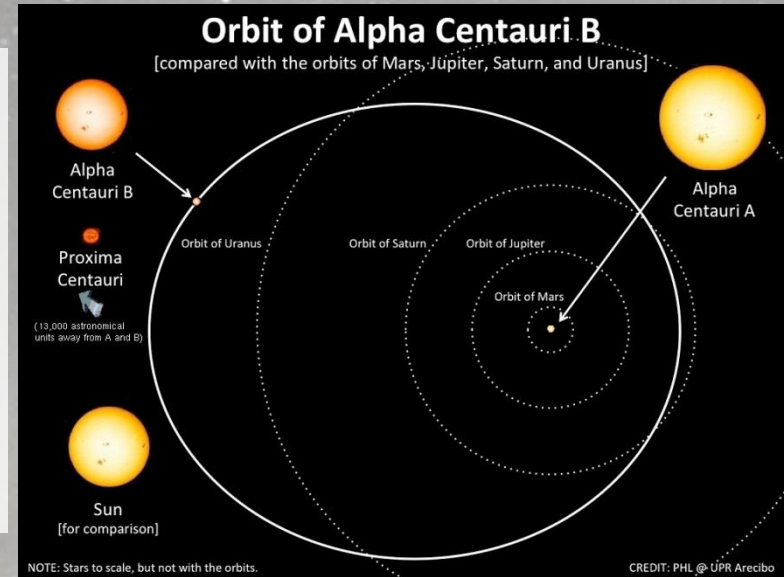
- bezzałogowa
- cel: gwiazda Barnarda
- napęd pulsacyjny jądrowy
- prędkość przelotowa: ok. $0.12c$
- czas dolotu 50 lat
- montaż na niskiej orbicie okołoziemskiej

Program Longshot (1987-88)

- bezzałogowa
- cel: układ Alpha Centauri
- realizacja w ciągu 20-30 lat
- napęd pulsacyjny termojądrowy
- prędkość przelotowa: 13 411 km/s, ok. 0.045c
- czas dolotu 100 lat
- montaż na niskiej orbicie okołoziemskiej
- reaktor jądrowy na pokładzie jako stacja zasilająca

Prometeusz (2003)

- opracowanie technologii zasilania nuklearnego i napędu wysokiej mocy
- niewielki reaktor jądrowy pracujący co najmniej 10 lat
- silnik jonowy o wysokim impulsie właściwym

Longshot II (2013 - ?)

- wskrzeszony studencki program Longshot
- czas dolotu 50 lat
- anihilacja antymaterii

Ikar (2009 - ?)

- gwiazda do odległości 15 l.św.
- czas dolotu mniejszy niż 100 lat

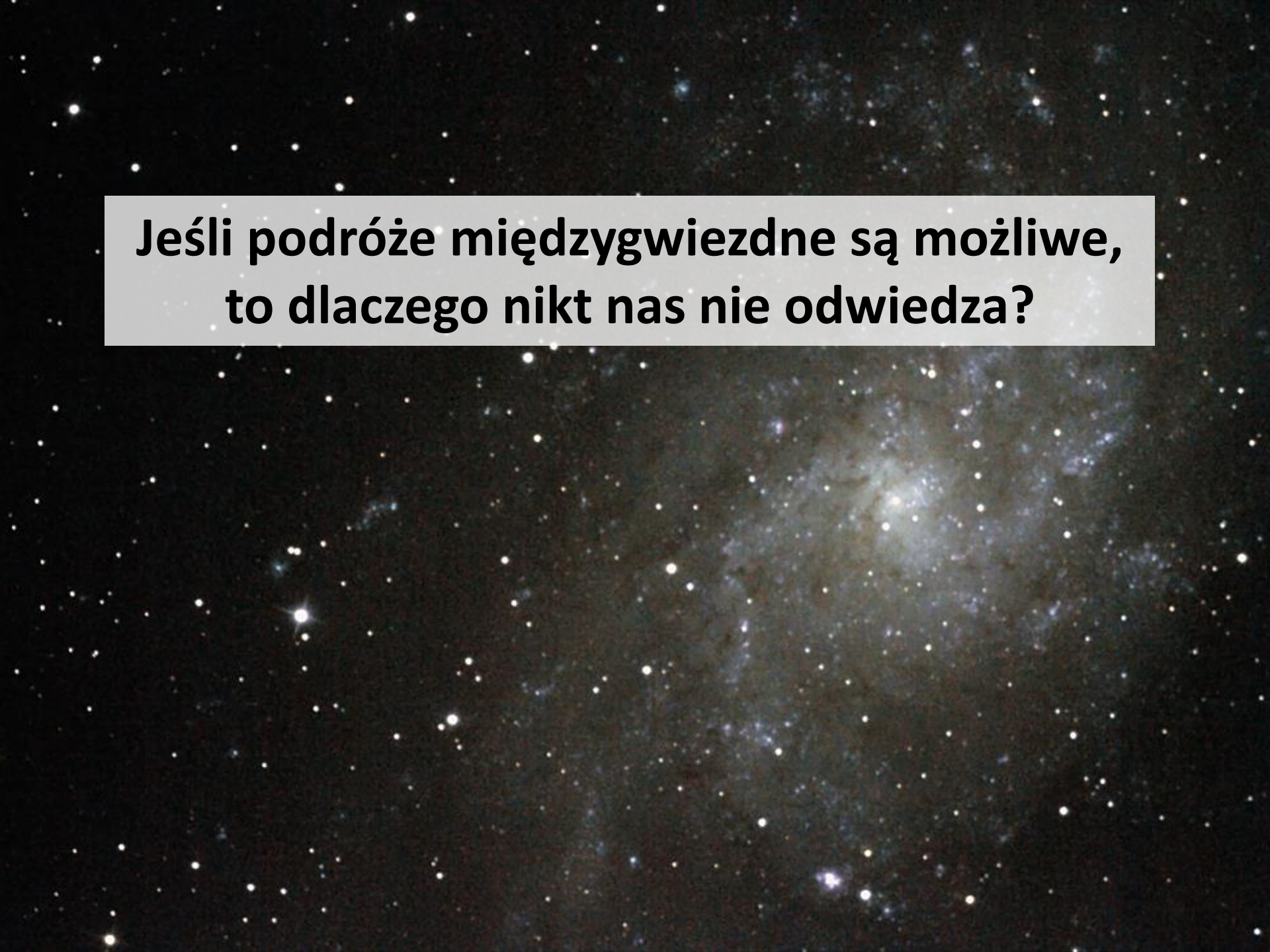
Projekt „100 year starship”. Marzenia trwają.

<http://100yss.org/>

“The future never just happened, it was created.”

WILL & ARIEL DURANT

The background of the image is a deep space photograph showing a vast field of stars. In the lower right portion, there is a large, bright, and somewhat diffuse galaxy, possibly a dwarf galaxy or a star-forming region, with a yellowish-white core and a blueish outer glow. The rest of the sky is filled with numerous individual stars of varying brightness and colors, including some blue stars.

**Jeśli podróże międzygwiazdne są możliwe,
to dlaczego nikt nas nie odwiedza?**